



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

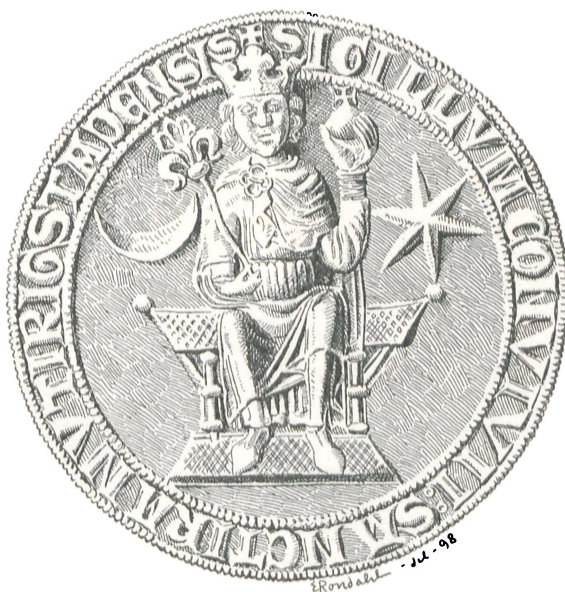
DANSKE GILDESEGL

*Trykt hos Nielsen & Lydiche  
i 50 Exemplarer.*

# DANSKE MIDDELALDERLIGE GILDESEGL

AF

C. NYROP



SÆRTRYK AF TIDSSKRIFT FOR KUNSTINDUSTRI

KJØBENHAVN MDCCCXCIX

N<sup>AAR</sup> jeg udsender nærværende Særtryk af to Artikler om danske Gildesegl, som i Aar have været trykt i Tidsskrift for Kunstindustri, maa jeg bringe en Tak til alle dem, der velvillig have ydet mig Hjælp. Professor, Dr. OSCAR MONTELIUS har sendt mig Aftryk af de i Nationalmuseet i Stokholm bevarede Signeter fra Knudsgilderne i Falsterbo (Fig. 18) og Sigtuna (Fig. 34) samt fra Mariegildet i Sølvesborg (Fig. 43); Professor, Dr. ELOF TEGNER har skaffet mig Aftryk af det i Lunds St. Knudsgilde bevarede Signet (Fig. 24) ligesom af det i Universitetets historiske Museum i Lund bevarede Signet fra Knudsgildet i Vesteraas (Fig. 35), Raadmand FAXE i Ystad har sendt mig Seglene fra Ystad St. Knudsgilde (Fig. 16, 22) og Frøken J. MESTORF, Direktør for Museet i Kiel, har sendt mig nye Aftryk af Knudsseglene fra Slesvig (Fig. 3 og 4). Arkitekt F. ULDALL har meddelt mig Gnidebilleder af Knudsseglene fra Nyborg (Fig. 30) og Serresholm, ligesom Museumsdirektør, Dr. V. MOLLERUP har givet mig Adgang til de i vort Nationalmuseums anden Afdeling bevarede Gildesigneter fra St. Knudsgilderne i Odense (Fig. 5), Ringsted? (Fig. 10), Aalborg (Fig. 11), Kolding (Fig. 13), Alandia (Fig. 14), Læsø (Fig. 17), Landskrone (Fig. 20) og Laholm (Fig. 21); fra Eriksgilderne i Kallehave (Fig. 7) og Røddinge (Fig. 8); fra Olufsgildet i Næstved (Fig. 39); fra Mariegilderne paa Amager (Fig. 37), i Kjøge (Fig. 42) og Odense (Fig. 44); fra Gertrudsgildet i Stubbekjøbing (Fig. 40); fra St. Hansgilderne i Holbæk (Fig. 48) og et unævnt Sted (Fig. 49); fra Trefoldighedsgildet Odense (Fig. 57) og Kristi Legemsgildet i Næstved (Fig. 59), ligesom endelig til Signetet med Indskriften Rungfabes (Fig. 58). Alle Museets Embedsmænd bringer jeg min Tak ligesom Arkivar A. THISET i Rigsarkivet; de øvrige nedenfor efter Originalaftryk tegnede Segl skrive sig alle fra dette Arkivs Seglsamling. Kunstmaler A. RONDAHL har tegnet samtlige nedenfor meddelte Segl — Reval-Seglet Fig. 32 i Reval — med Undtagelse af Fig. 3 (Slesvig), Fig. 5 (Odense), Fig. 10 (Ring-

sted?) og Fig. 11 (Aalborg), der have været offentliggjorte før, bl. a. i *Aarb. f. nord. Oldk.* 1885.

Ndfr. S. 15 burde det have været meddelt, at Fig. 33, Seglet for de tyske Gullandsfarere i Visby, findes under et Dokument fra 1280 (*Aarb. f. nord. Oldk.* 1891, S. 24).—Det ene af de ndfr. S. 11—12 omtalte fire Signeter i Ole Worms Museum, det af Bly, tilhørte efter den bevarede Omskrift et Gertrudsgilde »DE SIOGWART«, men jeg tør ikke herefter med H. C. BERING LIISBERG (*Kunstkammeret*, 1897, S. 52) tale om et Gertrudsgilde »i Sigersted«.

Endnu skal jeg gjøre opmærksom paa, at jeg i *Tidsskrift f. Kunstindustri* 1898 S. 133—6 har kunnet meddele nogle Haandværkerlavs Segl som Tillæg til den Række saadanne Segl, jeg tidligere har meddelt i *Særtryket »Danske Haandværkerlavs Segl«*. Og forhaabentlig vil der endnu komme flere baade Haandværkerlavs Segl og Gilde-segl til. I de Aar, jeg har syslet med de her nævnte Segl, har Nationalmuseets anden Afdeling modtaget ikke mindre end to hidtil ukjendte Signeter fra henholdsvis Knudsgildet i Laholm (Fig. 21) og Mariegildet paa Amager (Fig. 37).

August 1899.

C. NYROP.



Fig. 1—2. Segl og Modsegel fra Knud den Helliges Gavebrev til Domkirken i Lund 1085.

## ST. KNUD GILDERNES SEGL.

**M**EDT i det trettende Aarhundrede var der Uro og Ufred i Danmark. Kongerne vexlede hurtigt. Erik Plovpenning blev dræbt af sin Broder Abel (1250), denne led to Aar efter en voldsom Død i Kampen mod de oprørske Friser, den tredje Broder Kristoffer I døde pludselig i Ribe, og dennes Søn Erik Klipping, der besteg Tronen som Dreng, blev myrdet i Finderup (1286). Fyrsteslægt stod i Kamp mod Fyrsteslægt, Erkebiskop Jakob Erlandsen lyste i heftig Strid med den verdslige Magt Ban over Landet, adelige Stormænd satte sig op mod Kongen, Biskoper fejdede mod Klostre, køllebevæbnede Bønder rejste sig i Oprør. Den ene Voldsomhed afløste den anden, og naturligvis gik det særlig ud over de Smaa i Samfundet. Det er derfor forstaaeligt, at de fra gammel Tid kjendte Gilder, Sammenslutninger mellem nogle af disse Smaa, navnlig i Kjøbstæderne spille en Rolle, og i Kampen mellem Kirke og Stat synes de at have staaet paa Kongens Side. Jakob Erlandsen klager over dem. De ere efter hans Mening Aarsag til meget Ondt, til Sammensværgelser og Oprør. Han maner Kongen til helt at forbyde dem. Og da Biskop Johan Krag af Roskilde 1294 giver Kjøbenhavn, der hørte under Roskilde Bispesæde, en ny Stadsret, begynder den med et Forbud mod alle Gilder, hvad der vækker Oprør i Byen.

Et væsentligt Led i Gildernes Række er St. Knudsgilderne, der paa denne Tid fornyede en sikkert tidligere bestaaende indbyrdes Forbindelse. Atten Oldermænd for St. Knudsgilder mødtes 1256 i Skanør og vedtoge dér fælles Love, hvis første Paragraf handler om, hvad der skal ske, naar en Gildebroder dræbes af en Ikke-Broder. St. Knudsgilderne betød Noget. Efter Flensborgs Stadsret (1284) har Oldermænd i det derværende St. Knudsgilde væsentlig Indflydelse paa Valget af Byens Raadmænd, i Haderslev er (1292) den Tofte, St. Knudsgildets Hus stod paa, fritagen for Afgift, og sex Knudsbrødres Ed veje efter Malmø Privilegier (1360) op mod 36 almindelige Borgeres Ed.

De atten Oldermænd i Skanør have sikkert repræsenteret hver sit Gilde, og atten St. Knudsgilder er noget anseeligt, men det tør nok antages, at dermed er Rækken af St. Knudsgilder i det daværende Danmark ikke udtømt. Der har været flere. Det store Antal Segl, der

kan paavises fra saadanne Gilder, tyder derpaa, og saa kjendes der endda flere St. Knudsgilder, hvis Segl ikke foreligge. Nu er det jo nok saa, at f. Ex. Seglet fra St. Knudsgildet i Landskrone (Fig. 20) ikke kan anføres til Fordel for St. Knudsgildernes store Antal i det trettende Aarhundrede, ti Landskrone er en ny By. Den er først anlagt af Erik af Pommern efter 1400. Men for de fleste andre Byers Vedkommende tør det nok paastaas, at det St. Knudsgilde, der til en eller anden Tid kan paavises i dem, har gamle Rødder. For fjorten Byers og Øers Vedkommende er det paagjældende Signet endnu til, for ni andre er deres St. Knudsgilde-Segl bevaret i Aftryk, Tegning eller Beskrivelse, og til de 23 Navne, vi herved faa, kan endnu føjes tolv andre paa Byer, i hvilke vi ad anden Vej vide, at der har været St. Knudsgilder. De herefter kjendte 35 St. Knudsgilder kunne ordnes saaledes:

Sønderjylland: Aabenraa, *Alandia* (Aland ved Pelvorm?), Flensborg, Haderslev, *Slesvig*.

Nørrejylland: *Aalborg*, *Kolding*, *Læsø*, *Randers*, *Ribe*, Viborg.

Fyn: *Odense*, *Nyborg*, Svendborg.

Lolland-Falster og Møn: *Stega* (?), *Stubbekjøbing*.

Sjælland: Helsingør, Hølbæk, Kallundborg, Kjøbenhavn, *Ringsted* (?), Roskilde, *Serresholm* (I), *Slagelse*, Storeheddinge, *Søborg*, *Vordingborg*.

Skaane: *Falsterbo*, *Landskrone*, *Lund*, *Malmø*, *Tommerup* (Tomarp), *Ystad*.

Halland: *Laholm*.

Gulland: *Visby*.

De med Kursiv trykte Navne angive de 23 Gilder, hvis Segl endnu kjendes.

Der er herefter ingen Tvivl om, at St. Knudsgilderne have staaet ledende i en betydende kulturhistorisk Udvikling, og selvfølgelig har der været flere end de nævnte 35. Hvorfor skulde Byer som Aarhus, Hjørring, Horsens, Faaborg, Middelfart, Nakskov, Nykjøbing p. F., Sækkjøbing, Næstved, Skjelskør, Slangerup, Helsingborg o. s. v. ikke ogsaa have haft hver sit St. Knudsgilde? De gamle hedenske Fostbrødreleg havde affødt Bygildet, der var af saa stor Betydning ved vore Kjøbstæders Udvikling, og som nu var efterfulgt af en Række til forskellige Helgener viede Gilder med Knudsgilderne som væsentligste Arvetager.

Vende vi os til disse Gilders Segl, ses det strax, at de alle uden Undtagelse vise os St. Knud. Men St. Knud og St. Knud er to forskellige Ting. Knud den Hellige, der 1086 dræbtes i Odense af det vrede Folk, der rejste sig imod hans myndige Hævdelse af nogle nye kirkelige Rettigheder, var bleven altersat 1101 i den til hans Ære byggede St. Knuds Kirke i Odense, hvor der samtidig oprettedes et til ham viet Benediktinerkloster, og hans Brodersøn Hertugen i Sønderjylland, Knud Lavard, der dræbtes 1131 i Haraldsted ved Ringsted af sin Frænde Prins Magnus, altersattes 1170 i Ringsted Mariekirke, der nu ogsaa fik Navnet St. Knuds Kirke, ligesom ogsaa et Benediktinerkloster her fik Navn efter den nye Helgen. Der er altsaa to St. Knud'er, Knud Konge og Knud Hertug, og ligesom to Centre, fra hvilke deres Dyrkelse udstraaler, Odense og Ringsted.

Se vi nu paa Seglene, er der ingen Tvivl om, at de alle paa eet nær fremstille Knud Konge. Undtagelsen, Seglet Fig. 3 fra Slesvig, viser en hærklædt Rytter, der med Lensbanneret i sin højre Haand og det dragne Sværd i venstre Haand sporer sin Hest frem. Lensbanneret betegner ham som Hertug, og at der her tænkes paa Knud Hertug, er ogsaa udtrykt i Omskriften: SIGILLVM CONFRATRVM SANCTI KANVTI DVCIS DE SLESVIC (Segl for hellig Knud Hertugs Brødre i Slesvig). Men paa alle de andre Segl ses en paa en Trone eller Tronstol siddende Mand med Krone paa Hovedet, Scepter i den ene og Rigsæble i den anden Haand. Kun i tre Segl (Odense Fig. 5, Randers Fig. 28 og Nyborg Fig. 30)<sup>1</sup> er et helligt Kar traadt istedenfor Rigsæblet, og kun i disse tre Segl er der da et Tilløb til en

<sup>1</sup> Figuren i Seglet fra Stege Fig. 27 skal sikkert forstaas som et Rigsæble. I Seglet fra Læsø Fig. 17 har Kongeskikkelsen Intet i vedkommende Haand.



Antydning af, at den siddende Skikkelse er en Helgen. Ellers er det simpelhen en Gjen- tagelse af den Kongetype, som kjendes saa godt fra saa mange af Middelalderens Kongesegl, og ved hvilken Knud den Hellige fremstilledes, allerede medens han levede. Den 21. Maj 1085 skjænkede han Domkirken i Lund, der da var under Opførelse, en stor Del Jorde- gods, og Gavebrevet, der nu er tabt, forsynedes med hans Segl, som vi kjende fra den Teg- ning af det, som den svenske Rigsantikvar Joh. Peringskiöld har meddelt i »Åttartal för Swea och Götha konungahus« (Stkholm. 1725, S. 71). Voxklumpen under Brevet har været paatrykt baade et egentligt Segl og et saakaldet Kontrasegl (Sekret), og vi se da her Kong Knud i begge de Skikkelser, i hvilke Datidens Konger afbildedes i Segl, dels siddende paa en Trone dels — i Kontraseglet — sprængende afsted til Hest<sup>1</sup>.

Disse Segl ere gjengivne i Fig. 1 og 2. Kongen sidder i Fig. 1 paa en Tronstol med Krone paa Hovedet og Rigsæblet i venstre Haand, Sceptret i højre Haand mangler mærke- ligt nok, og Omskriften lyder: PRESENTI REGEM SIGNO COGNOSCE CNVTONEM (Kjend i dette Billede Kong Knud). I Fig. 2 bærer den ridende Konge ligeledes Krone og paa sin højre Haand en Falk; han er altsaa paa Falkejagt og derfor maaske uden Sværd og Spyd. Omskriften er: HIC NATVM REGIS MAGNI SVB NOMINE CERNIS (Her ser Du Sønneren af den Konge, der kaldtes Magnus). Ogsaa i selve Gavebrevet tillægger Knud sin Fader Svend Estridsen Navnet Magnus<sup>2</sup>.

Herefter synes det utvivlsomt, at Knudsgildernes Helgen er Knud Konge. Det er den middelalderlige Kongetype, der ses paa saa godt som alle de bevarede Segl, og i Omskriften paa to af dem kaldes Knud udtrykkelig Konge. Det er paa Seglet fra Slesvig Fig. 4 (SIGILLVM CONFRATRVM SANCTI KANVTI REGIS DE SLE[s]v[i]c, Segl for den hellige Kong Knuds Brødre i Slesvig) og paa det forholdsviis sene Segl fra Laholm (Fig. 21). Her kaldes Knud ikke blot Konge men ogsaa Martyr. Men allerede i Seglene dukker der en Tvivl op. Paa Seglet fra Odense Fig. 5 ses den sædvanlige Kongeskikkelse (kun som ovenfor nævnt med et helligt Kar i venstre Haand istedenfor Rigsæble), men Omskriften peger direkte paa Knud fra Ringsted, d. e. Knud Hertug; den lyder: SIGILLVM CONVIVARVM OTHENSIV[M] s[AN]c[t]i KANVTI DE RINGSTAD (Segl for Brødrene i Odense af det Hellig Knud fra Ringsted viede Gilde). Og paa de to Segl Fig. 9 og 10 læses som Omskrift udenom den sædvanlige Konge- skikkelse: SIGILLVM CONVIVII SANCTI KANVTI RINGSTADENSIS (enten: Segl for St. Knuds Gilde i Ringsted, eller: Segl for det St. Knud fra Ringsted viede Gilde).

Vi skulle da gaa over til at se lidt nærmere paa de saaledes udpegede Segl, idet vi paa Forhaand endnu kun ville gjøre opmærksom paa, at der Intetsomhelst kan sluttes fra det saa kaldte Liljescepter, Kongeskikkelsen har, som oftest i højre Haand<sup>3</sup>. Liljen, der er Odenses oprindelige Vaaben, er ikke anbragt i Sceptret for at betegne Seglets St. Knud som den i Odense altersatte Helgen. Liljen, Jomfruelighedens Symbol, hører Jomfru Marie til<sup>4</sup>, og et Liljescepter, oprindelig Himmeldronningens Liljevaand, føres af en Række Kongeskikkelser i Segl fra baade Danmark og andre Lande. I det trondhjemske Domkapitels Segl fra c. 1260 ses Kong Oluf den Hellige, Norges Folkehelgen som St. Knud er Danmarks, siddende paa en Trone med Krone paa Hovedet, Rigsæble i venstre Haand og et Liljescepter i højre Haand<sup>5</sup>.

De to Segl, vi først vende os til, er Fig. 3 og 4, de to Segl fra St. Knudsgildet i Slesvig. Sliens Bølger ses saavel under den ridende Hertug som den siddende Konge. Byens Navn

1. Se Aarb. f. nord. Oldk. 1882, S. 55; 1895, S. 109.

2. P. G. Thorsen: De danske Runemindesmærker, I, 1864, S. 107, jfr. S. 109 Anm. Hist. Tidsskr. 6. R., IV, S. 730.

3. Scepteret føres i venstre Haand i Seglene fra Tommerup (Fig. 12), Alandia (Fig. 14), Læsø (Fig. 17), Falsterbo (Fig. 18), Lund (Fig. 24), Vesterås (Fig. 35) og Upsala (Fig. 36).

4. Aarb. f. nord. Oldk. 1889, S. 91.

5. Ludv. Daae: En Krønike om Erkebiskoperne i Nidaros (i Festskrift udg. i Anl. af Trondhjems 900 Aars Jubilæum 1897 af det kgl. norske Videnskabernes Selskab i Trondhjem).

staar tydeligt nok i Omskriften paa Fig. 3, og hvad Fig. 4 angaar, da kan Omskriftens SLEVC ikke opløses paa anden Maade end som SLESVIC. Naar Professor *A. Sach*<sup>1</sup> vil læse »Slavia«, da tale Seglets Bogstaver absolut imod ham, og her er desuden det at mærke, at medens Fig. 3 nok tør sættes til omtrent 1220 — den lukkede Hjelms Form taler bl. A. derfor<sup>2</sup> — maa Fig. 4 henføres til en betydelig senere Tid (til noget efter 1320), en Tid, da der ingen Grund var til at erindre, at den for snart to Hundrede Aar siden dræbte Knud Lavard foruden at være Hertug af Slesvig ogsaa havde været Konge (Knes) over Venderne. Begge de Signeter, hvoraf disse Segl ere Aftryk, opbevares paa Raadhuset i Slesvig.

At det var Knud Lavard, efter hvem Knudsgildet i Slesvig tog Navn, er naturligt. Han var Oldermænd for Byens gamle svorne Gilde (Hetslaget), der

<sup>1</sup> Zeitschrift für die Geschichte der Herzogthümer, III, 1873, S. 410, jfr. hans Geschichte der Stadt Schleswig, 1875, S. 110.

<sup>2</sup> G. Demay: La costume au moyen âge d'après les sceaux, 1880, S. 115, 116, 132.

hævnedes hans Død ved i 1134 at dræbe Kong Niels. Gildet maatte næsten nødvendigt blive et Knudsgilde, saa snart Knuds Søn Kong Valdemar den Store 1170 havde

faaet Faderen som kanoniseret Helgen altersat i

Ringsted. Ja alle paa den Tid opstaaede Knudsgilder have sikkert taget Navn efter den folkekjære

Knud Lavard, hvis Ry paa den Tid selvfølgelig voxede stærkt. Han var jo Stammafader til Valdemarerne, under hvem Danmark levede en stolt og lykkelig Tid. I et Segl for Knudsgildet i Slesvig

noget efter 1200 maa vi møde Hertug Knud, saaledes som vi ovenfor have set. Da de atten Oldermænd for St.

Knudsgilder samledes i Skanør 1256, synes endnu Hertug Knud at have været disse Gilders særlige Helgen. Malmø St. Knudsgildet er paa denne Tid viet Knud Hertug, men c. 1300 er Knud Konge

traadt isteden, og som det gaar i Malmø, gaar det i Slesvig<sup>3</sup>. Kong Knud høster, hvad Hertug Knud havde saaet. Han maatte blive

<sup>3</sup> C. Nyrop: Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen, I, S. 33, 43 og 68, jfr. S. 82.

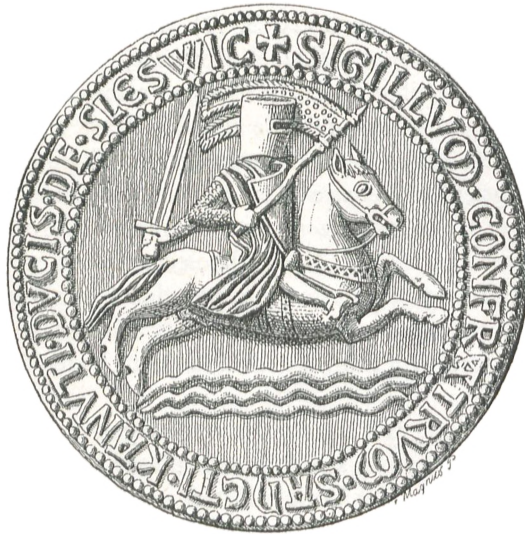


Fig. 3. Slesvig (c. 1220).



Fig. 4. Slesvig (c. 1325).

den af Gejstligheden særlig begunstige Helgen, ti han blev jo dræbt i en Kamp, hvis Maal var at styrke Gejstlighedens Stilling bl. A. ved at paalægge Folket at give Tiende. Efter-

haanden som Tiden gik, udviskedes i den almindelige Bevidsthed Forskjellen mellem de to St. Knud'er, men

Gejstligheden, der vidste Besked, holdt paa Knud Konge, og saaledes kom da Kongeskikkelsen til at staa i alle Knudsgilde-Seglene. I Seglet fra Slesvig (Fig. 4) voxer der fire Liljer op af Sliens Bølger.

Kan der herved hentydes til, at Seglets Kongeskikkelse er den i Odense altersatte Konge? Det Scepter, der er givet ham i Haanden, kan næppe karakteriseres som noget Liljescepter.

At Udviklingen har været, som her antydet, kan muligvis ogsaa ses af Seglene fra Odense Fig. 5 og 6. Det første, der vel naar tilbage til henimod 1250<sup>1</sup>, meddeler, som vi have set, i sin Omskrift — Signetet, hvoraf det er Aftryk, findes i i Nationalmuseets anden Afdeling — at ogsaa Gildet i selve Knud Konges By bar Navn

<sup>1</sup>. Aarb. f. nord. Oldk. 1885, S. 20—21.

efter Ringsted-Helgenen, men at Skikkelsen i det allerede er bleven den kronede Konge, kan ikke forundre. I Odense bestod der jo fra Kong Knuds Kanonisations Tid et til

ham viet Kloster, der førte Knud Konge i sit Segl. Et af det 1183 udstedt Dokument skal have baaret et Segl, hvori Knud Konge sad med Rigsæble i venstre og Scepter i højre Haand, medens Omskriften lød SIGILLUM SANCTI KANUTI REGIS ET MARTIRIS DE OTHENSE<sup>2</sup>. I et senere St. Knudsgilde-Segl fra Odense, af hvilket der er bevaret en Tegning i E.

J. Westphalens Monumenta Cimbrica (III, 1743, Tavle IV ad S. 559 Nr. 33), er da ogsaa (s. Fig. 6) ethvert Minde om Knud Hertug forsvundet. Omskriften lyder: SIGILLVM DE CONVIVIO SANCTI KANVTI DE OTHENSIA (Segl for hellig Knuds Gilde i Odense).

At de to Knud'er efterhaanden gik sammen i een

St Knud, uden at Gildemedlemmerne i Almindelighed tænkte over, om det var Knud Konge eller Knud Hertug, tør nok antages. Malmø-Gildet holder sine aarlige Fester paa

<sup>2</sup>. Henry Petersen, Danske gejstlige Sigiller, S. 43.



Fig. 5. Odense (c. 1250).



Fig. 6. Odense.

Knuds-Dagene, ligegyldigt om de vare viede Knud Hertug eller Knud Konge<sup>1</sup>. Til Oplysning om Menigmands Stilling til de mange forskellige Helgener kan det i det Hele mærkes, at da der en Gang var Kvægsyge i Halland, kastede sytten Naboer dér Lod om, hvem af de to Helgener de skulde henvende sig til om Hjælp, hellig Oluf eller hellig Knud. Forholdet er saa lidet udpræget, at der tys til Lodkastning, og St. Knud karakteriseres ikke nøjere. Noget Andet er, at da det er en Klosterbroder fra Ringsted, der har hørt Fortællingen og bevirket, at den blev opskreven, er St. Knud, hvem Loddet traf og som naturligvis strax afvendte Sygen, bleven til Knud Hertug i Ringsted<sup>2</sup>. Den Helgen, hvem et Gilde fik Navn efter, er sikkert ofte bleven valgt mere eller mindre tilfældigt. Saaledes synes det i alt Fald at være gaaet med Skolegildet eller Skolelavet i Flensborg 1432<sup>3</sup>, og mærkeligt er det, at Eriksgildet i Kallehave 1266 synes at staa Knudsgilderne saa nær, at det ganske kan til egne sig Skanør-Redaktionen af disses Vedtægter<sup>4</sup>. St. Erik er den 1250 paa en Baad i Slien myrdede Kong Erik Plovpenning. Herom minder Fremstillingen i Seglet Fig. 8, medens



Fig. 7. St. Eriksgilde i Kallehave (c. 1275).



Fig. 8. Eriksgilde i Rødninge paa Møen (c. 1275).

Folkehelgenen i Fig. 7 er fremstillet ved den sædvanlige Kongeskikkelse, fuldstændig som i Knudsgilderne; begge disse Segls Signeter findes i Nationalmuseets anden Afdeling. Hvad der her særlig skal lægges Mærke til, er imidlertid, at Forskjelligt tyder paa, at denne danske Helgen oftere for Bevidstheden er gaaet i Et med den berømte svenske Konge Erik den Hellige († 1160)<sup>5</sup>.

Som ovenfor nævnt er Odense-Seglet Fig. 5 en Blanding mellem Knud Hertug og Knud Konge, og det Samme er Tilfældet med Seglene Fig. 9 og 10, der begge bære den samme Omskrift (s. ovfr. S. 3). De kunne forsaavidt hidrøre fra det samme Gilde, og det saa meget mere som der er en synlig Aldersforskjel paa dem, Fig. 9 er vel fra c. 1300 og Fig. 10 godt og vel hundrede Aar yngre. Men her er det at mærke, at Fig. 9 kun kjendes i en Gibsstøbning i Rigsarkivets Seglsamling, uden at det vides, hvorfra den stammer, og at Signetet, hvoraf Fig. 10 er Aftryk og som nu opbevares i Nationalmuseets anden Afdeling, er opløjet paa

<sup>1</sup>. Danmarks Gilde- og Lavsskraer, I, S. 70—71 jfr. S. 68 Note.

<sup>2</sup>. H. Olrik: Danske Helgeners Levned, S. 361—2.

<sup>3</sup>. Danmarks Gilde- og Lavsskraer, I, S. 310, 311.

<sup>4</sup>. Sst. S. 56 fig. Det Samme kan vel siges om Olufsgilderne sst. S. 54—55.

<sup>5</sup>. H. Olrik: Danske Helgeners Levned S. 379.

Bornholm. Oversætter man Indskriften: »Segl for det Hellig Knud fra Ringsted viede Gilde«, giver Seglet ingensomhelst Oplysning om, hvor det paagjældende Gilde skal søges, men tør man oversætte: »Segl for Hellig Knuds Gilde i Ringsted«, haves her endda to Segl fra en By, i hvilken det sikkert tør betragtes som afgjort, at der har været et Knudsgilde.

Vi skulle nu kort nævne de resterende Segl, idet her blot endnu skal oplyses, at de Vedtægter for Knudsgildet i Odense, der henføres til c. 1245, gaa ud fra, at Gildet har et Segl<sup>1</sup>.

*Alandia.* Fig. 14 er Aftryk af et Signet i Nationalmuseets anden Afdeling. Det bærer det ubekjendte Navn »Alandia«. Der er ved det blevet tænkt paa Ålands Øerne, men nærmere er maaske Øen Aland (nu Oland) under Pelworm, der nævnes i Kong Valdemars Jordebog.

*Kolding* (Fig. 13). Signetet, som her er aftrykt, findes i Nationalmuseet.

*Aalborg* (Fig. 11). Nationalmuseet ejer ogsaa dette Signet.

*Læsø* (Fig. 17). Paa dette Segl, til hvilket Signetet ogsaa findes i Nationalmuseet, staar her ikke, at det er et Gildesegl. Der staar kun, at det er Hellig Knuds Segl (SIGILLVM SANCTI KANVTII DE LESHØ), men det betyder vist det Samme.

*Vordingborg* (Fig. 19). Af dette Segl fra WERD'HINB[OR]C SELAND findes et Aftryk i Rigsarkivets Seglsamling.



Fig. 9. Ringsted? (c. 1275).



Fig. 10. Ringsted? (c. 1400).

*Lund.* Fig. 15 er et Brudstykke (i Rigsarkivets Samling) af et virkeligt Segl, der har siddet under et Dokument. Man læser paa det [KA]NVTI LVNDIS.

*Tommerup.* Fig. 12 viser Seglet for Knudsgildet i TUMATHORP, en nu kun lille skaansk Landsby Tomarp, en halv Mil sydvest for Kristianstad, men i Middelalderen en betydelig By. Signetet ejes af Knudsgildet i Lund<sup>2</sup>.

*Falsterbo* (Fig. 18). Dette Signet ejes af det historiske Museum i Stockholm.

*Ystad* (Fig. 16). Signetet, hvoraf dette Segl er et Aftryk, tilhører

<sup>1</sup> Danmarks Gilde- og Laysskraer, I, S. 31 jfr. 81, 86, 100.

<sup>2</sup> Saml. till Skånes hist. 1868—69, S. 148.



Fig. 11. Aalborg (c. 1275).



Fig. 12. Tommerup (c. 1275).

Knudsgildet i Ystad. — *Landskrone* (Fig. 20). Seglet er Aftryk af et Signet i Nationalmuseet. — *Laholm* (Fig. 21). Ogsaa dette Signet findes i Nationalmuseet.

Se vi nøjere paa de ovenfor nævnte Knudsgilde-Segl, er det givet, at de to sidste ere de yngste. Laholm-Seglet (Fig. 21) er utvivlsomt af en kun daarlig Signetstikker udarbejdet med Landskrone-Seglet (Fig. 20) som Forbillede, og med Hensyn til Landskrone er det ovfr. S. 2 bemærket, at denne By er anlagt efter 1400. Det er i fuld Overensstemmelse hermed, at disse Segls Omskrifter ere i Minuskler og ikke som alle de andre St. Knuds-segl i Majuskler. De lyde: *sig[i]llum fraternitatis sancti knuti landskrone in skania* (Segl for Hellig Knuds Broderskab i Landskrone i Skaane) og: *sigillum co[n]vitiu[m] sancti knuti regis et m[a]r[t]ir[is] i[n] lauholm* (Segl for Hellig Knuds, Kongens og Martyrens Gilde i Laholm).



Fig. 13. Kolding (c. 1290).



Fig. 14. Alandia (c. 1330).

Det Segl, der staar dem nærmest, er Ringsted(?) - Seglet, Fig. 10, men det har Majuskler i Omskriften og maa vel sættes til noget før 1400. Men derefter er det meget vanskeligt at stille de øvrige Segl blot nogenlunde i Tidsfølge; den Hjælp, det er, at have Breve fra bestemte Aar med Seglene under, savnes her ganske.

Alle Indskrifterne ere, som nævnt, i Majuskler og af nogenlunde ensartet Beskaffenhed<sup>1</sup>. Her er ikke stor Vejledning at finde, men ganske uden Hjælp ere vi dog ikke. Gaa vi ud fra Valdemar Sejrs Segl (1241), saaledes som det er omhyggelig rekonstrueret i Aarb. f. nord. Oldk. (1895, S. 104), kunne vi sige, at alle Knudsgilde-Seglene med den siddende Konge ere yngre end dette. Ikke et eneste af dem har den Tronstol, den simple Krone og den liden Haarfyldte, som ses paa dette Segl. Det, der i Henseende til Krone og Haar kommer det nærmest, er Odense-Seglet Fig. 5, der da nok, som ovfr. S. 5 nævnt, tør sættes til c. 1250, Stolen, Kongen sidder paa, taler ikke herimod. Tage vi herefter Erik Klippings Segl (Danmarks Riges Hist., II, Kr. Erslev: Den senere Middelalder S. 93), da finde vi den Tronstol, han sidder paa, og delvis hans Krone og Haar igjen i Aalborg-Seglet (Fig. 11) ligesom i Ringsted-Seglet (Fig. 9), Tommerup-Seglet (Fig. 12) og Ystad-Seglet (Fig. 16), en Gruppe Segl, som Seglet fra Kolding (Fig. 13) staar nær. Gaa vi derpaa til Erik Menveds Segl (A. Fabricius: Illustr. Danmarks Hist., 2den Udg., I, S. 391), da finde vi hans Tronstol væsentlig i Slesvig-Seglet (Fig. 4) og delvis i Vordingborg-Seglet (Fig. 19). Og endelig gaar Tronstolen i Alandia-Seglet (Fig. 14) igjen fra Kristoffer II's Segl (A. Fabricius: anf. St., I, S. 400).

Vi ere nu naaede ind i det fjortende Aarhundrede, den usle Kristoffer II dør 1332, og senere end de ovenfor nævnte Segl er formentlig endnu Falsterbo-Seglet (Fig. 18). Paa flere af Knudsseglenes ses en Halvmaane og een Stjerne (Fig. 9, 10, 11, 12, 16 og 19) eller en Halvmaane og to Stjerner (Fig. 4), men paa Falsterbo-Seglet ses foruden en Halvmaane og een Stjerne endnu en Sol, og en

<sup>1</sup> Det er de saakaldte gotiske Majuskler med afrundede Former. Den stive, antike Majuskelskrift, som ses i Fig. 1 og 2, hørte en svunden Tid til. Kun i det ældste Segl fra Slesvig (Fig. 3) ses endnu et stift aabent E ved Siden af det afrundede og lukkede, en Omstændighed, der taler for at sætte dette Segl før 1228 (s. Henry Petersen: Danske gejstlige Sigiller, S. X).



Fig. 15. Lund (c. 1250).



Fig. 16. Ystad (c. 1275).



Fig. 17. Læsø (c. 1350).



Fig. 18. Falsterbo (c. 1350).

delse, er den Armstilling, hvormed Rigsæblet holdes. Men fra et Forsøg i saa Henseende er der her set bort. Ti den udad og opad böjede Arm, der ses i Fig. 1 og lader Rigsæblet blive baaret med Underarmen i mere eller mindre lodret Stilling, er forladt i Valdemar Sejrs Segl, men bliver optagen igjen i Erik Klippings Segl. Heller ikke Armens Anbringelse hen over Brystet kan betragtes som en paalidelig Tidsmaaler, ti medens Fig. 5 maa betragtes som et væsentlig gammelt Segl, er Fig. 10 og Fig. 17 forholdsvis unge.

Alle de her meddelte Segl maa snarere kaldes store end smaa, et af dem er endog 8 cm. i Gjennemsnit, nemlig Vordingborg-Seglet (Fig. 19), og Seglenes Størrelse var ikke en ligegyldig Ting i Middelalderen. Den Forseglendes Fornemhed havde Indflydelse paa Størrelsen<sup>1</sup>. Det kan da tages som en Maalestok, at Valdemar Sejrs oftere nævnte Segl er 9 cm. i Gjennemsnit og Erik Klippings 8½. Men et stort Segl var det ofte besværligt at anvende, og vi se da, at i alt Fald tre Knudsgilder ved Siden af de store Segl ogsaa havde smaa Segl, saaledes at de store vel kun benyttedes ved særlig højtidelige Lejligheder. Det var Gilderne i Ystad, Malmø og Lund (Fig. 22—24), der vare saa praktiske.

<sup>1</sup> G. A. Seyler: Geschichte der Siegel, 1894, S. 204. — Der skal i den Anledning gjøres opmærksom paa, at Fig. 1 og 2 her ere noget formindskede; hos Peringskiöld ere de 8,3 cm. i Gjennemsnit.

saadan Tilføjelse kan kun skrive sig fra en forholdsvis sen Tid. Seglet har desuden en med Punkter og Streger fyldt Grund, og en saadan Fyldning er ogsaa forholdsvis sen, se Stjerneerne i Fig. 14, Kronerne i Fig. 20 og Blomsterne i Fig. 21. Læsø-Seglet (Fig. 17), der har en Bund tæt fyldt med endda to forskellige Sorter Blomster, maa derfor sikkert nok sættes til efter 1350. Hvad Maanen og Stjernen i Seglene skal betyde, maa staa hen; men de ere ikke Noget, der er særligt for Knudsseglene. I f. Ex. Københavns Vaaben findes de ogsaa (s. Tidsskr. f. Kunstind., 1891, S. 32 og 34).

En Ting, der strax kunde synes at være en brugbar Hjælp til at bestemme Seglets ældre eller nyere Oprindelse,



Fig. 19. Vordingborg (c. 1300).



Men her er nu det at mærke, at det lille Segl fra Lund (Fig. 24) næppe er rigtig gammelt, skjøndt det kan oplyses, at Gildets nuværende Segl, der væsentlig er en Kopi af dette, er meget nyere. Af nogen Betydning er det at lægge Mærke til Omskrifterne paa Fig. 23 og 24: SIGILLUM CONVIVII S[ANC]TI CANUTI MALMOG]ENSIS] eller LVNDENSIS, ti paa dem begge maa det stedbestemmende Adjektiv henføres til Gildet (Convivii) og ikke til Knud (Canuti), hvad der taler for, at det Samme kan gjøres ved de ovfr. S. 7 nævnte formentlige Ringsted-Segl (Fig. 7 og 8).

Hvad særlig Seglet fra Malmø (Fig. 23) angaar, da er det gjengivet efter et Stik i Wilh. Flensburgs: »Kort Berättelse om det så kallade St. Knuts

Gildet i Malmø« (Lund, 1743). Gildet, siger han, ejer to Signeter, »ett större af malm eller metall och et mindre af mässing«, hvis Aftryk han afbilder. Men ingen af dem synes at eksistere mere, Gildet bruger f. T. et nyt Rokoko-Segl, og vi gjengive da her det lille Segl efter Flensburgs Afbildning (Fig. 23), men det större efter en Tegning i Klevenfeldts Samling i Rigsarkivet (Fig. 25). I det Hele maa vi med Hensyn til nogle Segl nøjes med Gjengivelser paa anden Haand. Ovfr. S. 5 er det senere Odense-Segl (Fig. 6) gjengivet efter et Billede i Westphalens Monumenta Cimbriæ; Malmø-Seglene ere lige omtalte, og i Fig. 26—29 følge Seglene fra Knudsgilderne i Slagelse, Stege, Randers og Ribe. Seglet for det sidstnævnte Gilde findes stukket i Kobber i P. Terpagers Ripæ Cimbricæ (1736, S. 431), af de tre andre er der Tegninger i Rigsarkivet (Slagelse og Stege i Langebeks Samlinger) og i det store kongelige Bibliotek (Slagelse i Ny kgl. Saml. 4<sup>o</sup> Nr. 841 b, Randers i Frederik V's Atlas XXXV Nr. 79). Med Hensyn til Seglet fra Stege (STECHEBVRG) skal her gjøres opmærksom paa, at Johannes Laverentzen i sin Beskrivelse af det kongelige Kunstkammer (Museum regium, Pars II, sectio III § 97) udtaler sig for, at det snarere maa henføres til Ståkeborg i Øster-Gøtland end til Stege paa Møen, men Henry Petersen holder sikkert med Rette paa Stege, idet han gör opmærksom paa, at Ståkeborg var en isoleret Borg uden omliggende By<sup>1</sup>.

Efter Laverentzen ejedes det nu tabte Stege-Signet af den yngre Otto Sperling († 1715). Det er i det Hele ganske interessant, at mellem de Ting, man tidligt begyndte at samle paa, var ogsaa Signeter. I Ole Worms berømte Samling var der fire Signeter, tre af

<sup>1</sup> Aarb. f. nord. Oldk. 1885, S. 27.



Fig. 20. Landskrone (c. 1420).



Fig. 21. Laholm (c. 1425).



Fig. 22. Ystad.



Fig. 23. Malmø.



Fig. 24. Lund.

Kobber og et af Bly, og mellem Kobbersig-  
neterne et, der skrev sig fra et Knudsgilde.  
Dets Omskrift lød: SIGILLVM CONVIVII SANCTI  
CANVTI DE SIOBURG<sup>1</sup>, og det har altsaa tilhørt  
Knudsgildet i Søborg, den nuværende lille  
Landsby af dette Navn syd for Gilleleje, der  
i Middelalderen regnedes mellem Kjøbstæder.  
Søborg-Signetet synes nu tabt, og noget Af-  
tryk af det kjendes ikke.

Den ejendommeligste Maade, hvorpaa  
Kjendskaben til et Knudssegl er bleven be-  
varet, er dog, at det paagældende Signet er  
blevet aftrykt paa en Kirkeklokke. Det tør  
betragtes som givet, at Knudsgilderne ejede  
og benyttede Klokker, og det er sikkert, at  
Gildet i Malmø 1533 skjænkede Byens St.  
Peters Kirke en »skjøn og herlig« Klokke. I  
Lunds Domkirke  
endelig hænger  
der ogsaa en  
Knudsklokke, der  
dog først er støbt  
1559<sup>2</sup>. Der er der-  
for Intet til Hin-  
der for, at Gilder-  
ne have kunnet  
lade de paagjæl-  
dende Klokker  
ved deres Støb-  
ning ligesom

<sup>1</sup>. Museum Wor-  
mianum, Amster-  
dam, 1655, S. 355.

<sup>2</sup>. Danmarks Gilde-  
og Lavsskraer, I, S.  
30, 44, 80, 85, 99, 168  
—69; Saml. till Skå-  
nes Hist., 1868—69,  
S. 147.

stemple med deres Segl. Vi træffe ogsaa  
andre Segl (Giverens, Støberens o. s. v.) paa  
Klokker<sup>3</sup>. Men de Klokker, der her er Tale  
om, have næppe staaet i nogen Forbindelse  
med noget Knudsgilde. Den paagældende  
Støber er vel tilfældig kommen i Besiddelse  
af det vedkommende Signet, og har saa be-  
nyttet det ved en eller flere Klokkers Støb-  
ning. Paa Klokkerne i Stenstrup, nordvest  
for Svendborg, og Allerup, sydost for Oden-  
se, der ere støbte henholdsvis 1503 og 1504,  
er saaledes Seglet for Knudsgildet i Nyborg  
bevaret (Fig. 30), og paa den ene af Klok-  
kerne i Sonnerup vest for Roskilde, der er  
støbt 1570, er aftrykt et Segl for et Knuds-  
gilde i Serresholm. I det første Segl staaer der  
tydeligt nok: SIGILLVM CONVIVII SANCTI KANV-

TI DE NYBVR, efter-  
fulgt af en Lilje, og  
i det andet Segl,  
der er en halv  
Centimeter min-  
dre i Gjennem-  
snit end Nyborg-  
Seglet, men for-  
øvrigt ganske som  
det, staaer der efter

Kyndiges Læs-  
ning: SIGILLVM  
CONVIVII SANCTI  
KANVTI IN SERRES-  
HOLM. Indskriften  
er ikke saa tyde-  
lig, som ønskes

<sup>3</sup>. Aarb. f. nord.  
Oldk., 1883, S. 34;  
C. Nyrop: Danmarks  
Kirkeklokker, S. 56.



Fig. 25. Malmø.



Fig. 26. Slagelse.



Fig. 27. Stege.

kunde, og er det sidste Ord læst rigtigt, er det Eneste, man kan sige, at vi ikke vide, hvor Serresholm ligger. Det er Arkitekt *F. Uldalls* forekommende Velvilje, der har gjort det muligt, at Ovenstaaende om de tre Kirkeklokkers Knudssegl ligesom Billedet Fig. 30 her kan meddeles.

Danmark raadede paa den Tid, der her er Tale om, over baade Gulland og Estland, og begge disse Steder blev der oprettet Knudsgilder. Det smukke Segl (Fig. 31) har Indskriften: s[IGILLVM] TEVTHVNICOR[VM] IN WISBI DE GVILDA s[AN]C[T]I KANVTI (Segl for de Tyske af Hellig Knuds Gilde i Visby), og Fig. 32, der synes at kunne være en Efterligning af Fig. 31, har Indskriften: SIGILLUM CONFRATERNITATIS SANCTI KANVTI DE REVALLA (Segl for Hellig Knuds Broderskab i Reval). Visby var en Hansestad. Det er derfor naturligt, at tyske Handelsmænd spillede en Rolle her, hvad der yderligere bekræftes ved Seglet Fig. 33, hvori der om



Fig. 28. Randers.



Fig. 29. Ribe.

en Liljebusk i Midten læses: SIGILL[VM] THEVTHONICOR[VM] GVTLA[N]DIA[M] FREQVENTANTIVM (Segl for de Tyske, der fare paa Gulland). Det er nu ganske interessant, at det første Brev, vi have om et Knudsgilde angaar Gildet i Visby. Det knytter Gildet til Ringsted, altsaa til Knud Hertug og henføres til c. 1177, men saa gamle ere ikke de her meddelte Visby-Segl.

Fig. 31 stemmer fuldstændig med den norske Kong Haakon V's Segl, og Tronstolen paa det ligner Tronstolen paa den franske Kong Ludvig X's Segl, og da Haakon V dør 1315 og Ludvig X 1316, tør det nok antages, at Seglene Fig. 31 og 32 ere fra den første Halvdel af det fjortende Aarhundrede<sup>1</sup>.

Endelig træffe vi endnu Knudsgildet i tre svenske Byer, i Sigtuna, Vesterås og Upsala(?). Seglene Fig. 34—36 vise det. Fig.

<sup>1</sup>. Danm.'s Gilde- og Lavsskraer, I, S. 3; G. Storm: Norges gamle Vaaben, S. 33; G. Demay: La costume au moyen âge d'après les sceaux, S. 85.



Fig. 30. Nyborg.

paa to Kapitelssegl fra henholdsvis Vesterås 1288 og Upsala 1310<sup>2</sup>, tør Seglet nok sættes til c. 1300, og Fig. 35, paa hvilket Kirkebygningen er videre udviklet, maa da sættes noget senere. Signetet til Sigtuna-Seglet findes i det historiske Museum i Stockholm og til Vesterås-Seglet i Universitetets historiske Samlinger i Lund. Hvad derimod Fig. 36

<sup>2</sup>. B. E. Hildebrand: Svenska Sigiller från medeltiden, Serie 2 Nr. 51 og 193. Mange Steder i dette Værk kan det ses, at Arosia er den svenske By Vesterås' latinske Navn; paa Seglet Serie 2 Nr. 51 tilføjes »in Suecia« til Forskjel fra den danske By Aarhus (jfr. Dske Saml. 2 R. III, S. 125).



Fig. 31. Visby (c. 1325).



Fig. 32. Reval (c. 1325).

34 har Omskriften: s[IGILLVM] CONVIVII SANCTI KANVTI DE SIGTVNIA (Segl for Hellig Knuds Gilde i Sigtuna), og Fig. 35: s[IGILLVM] CONVIVII SANCTI KANVTI AROSIEN[SI]S (Segl for Hellig Knuds Gilde i Vesterås). Der er Noget ved Tronstolen i Fig. 34, der minder om Erik Menveds Segl, og da den Kirkebygning, Hellig Knud paa det er anbragt i, minder om lignende Bygninger



Folket oprindelig sluttede sig til, som lyser gjennem Kongetypen paa Seglene, og som lige til Katolicismens Ophør findes fremstillet som national Helgen ved Siden af Knud Konge. Vi have ovenfor set Hertug Knud særtegnet ved Lensbanneret. Paa Kalkmalerier i Hvidbjerg og Skive Kirker i Jylland fremstilles han med den hertugelige Rosenkrans om Panden.

Hvad endelig Seglenes Tilvirkning angaar, da vide vi Intet. Paa et af de ovenfor meddelte Segl, Seglet fra Kong Eriksgildet i Kallehave (Fig. 7) findes muligvis den paagjældende Signetstikkens Bomærke, den Figur, der staar efter *KALWEHAV*, Omskriftens sidste Ord. Derved faa vi dog Intet at vide om hans Person, men det tør dog sikkert antages, at Signeterne ere udførte af indenlandske Kunsthåndværkere. Deres hyppige Forekomst borger derfor. Og nogle af Signetstikkerne have været særlig dygtige Folk. Hvor fortræffeligt udførte ere ikke Odense-Seglet (Fig. 5), Ringsted-Seglet (Fig. 10) og Landskrone-Seglet (Fig. 20). Og den Mand, der har skaaret det ovfr. S. 9-10 omtalte, ret ejendommelige Falsterbo-Segl (Fig. 18), har muligvis været en ganske selvstændig Arbejder. Han lader Korset øverst i Omskriften ligesom voxe ud af St. Knudskikkelsens Krone og markerer det yderligere ved at pryde Seglets Omkreds ovenfor Korsets øverste Arm med tre smaa Blade, Noget der er ganske enestaende.

Der er ingen Tvivl om, at de mægtige St. Knudsgilder have henvendt sig til Tidens bedste Seglskjærere. I de forskellige Byer har Knudsgildet sikkert altid været Byens fornemste Gilde, og naar der for enkelte Byer, som ovenfor omtalt, kan paavises to St. Knudssegel, illustreres herved det paagjældende Knudsgildes Udvikling. At den samme By skulde have haft to (eller flere) Knudsgilder, kan næppe antages.



Fig. 36. Upsala (?).



Fig. 37. Mariegilde paa Amager.



Fig. 38. St. Nikolajgilde i Visby.

## ANDRE GILDESEGL.

St. Knudsgilderne ere de ældste efter en Helgen opkaldte danske Gilder, og de Gilder, der tidligst stod ved Siden af dem, vistnok med væsentlig enslydende Vedtægter, ere St. Eriks- og St. Olufsgilderne. Ovfr. S. 6 ere de eneste kjendte Segl for to St. Eriksgilder meddelte, de ere fra det trettende Aarhundrede. Her skal meddeles et forholdsvis sent Segl (Fig. 39) fra et af de faa kjendte St. Olufsgilder. Det er fra Næstved, og Omskriften paa det lyder: »[sigillum] convivii sancti olavi in næstved 1508. Det er den norske Folkehelgen, den i Slaget ved Stiklestad 1030 faldne Kong Oluf den Hellige, der er afbildet paa det. Med Krone paa Hovedet sidder han paa en bred Trone med sin berømte, langskafede Øxe i højre og et Kar, muligvis et Salvekar i venstre Haand. St. Oluf dyrkedes i hele Norden.

Ved Siden af Knudsgilderne indtog Eriks- og Olufsgilderne efter Alt at dømmes dog kun en mindre betydende Stilling. Overfor de saa talrige Knudsgilder kan der kun nævnes tre Eriksgilder (i Kallehave, Næstved og Kjøbenhavn) og tre Olufsgilder (i Storeheddinge, Næstved og Malmø). Det tør imidlertid ikke udelukkes, at der ogsaa har eksisteret andre Gilder. I Flensborgs Stadsret fra 1284 hedder det, at en Mand, der er beskyldt for Tyveri, bl. A. skal værge sig med »sex Mand af det højeste Gilde, som han er i«<sup>1</sup>. Og sikkert er det, at der i Aabenraas Stadsret af 1335 ved Siden af Byens St. Knudsgilde nævnes baade et Nikolajgilde og en Nikolajhvirving, en Dobbeltthed, der er ganske mærkelig. Hvirving er et andet, ikke saa almindeligt Udtryk for Gilde.

I det Hele vrimler det med Gilder i det fjortende Aarhundrede. De gamle Værnegilder, hvortil Knuds-, Eriks- og Olufsgilderne vel alle hørte, havde forandret Karakter. Trods de forfærdelige Forhold, der gik hen over Landet under Kristoffer II og Valdemar Atterdag, ophørte Knudsgildernes Vedtægter at have som første Paragraf Bestemmelsen om, hvorledes der skulde forholdes, naar en Broder i Gildet blev dræbt af en Ikke-Broder. Gejstlighedens Indflydelse gjorde sig mere og mere gjældende. I Eriksgildet i Kallehave drikkes der ved Brødrenes Sammenkomster tre Minneskaaler af religiøs Natur, den første for Hel-

<sup>1</sup>. Om de i Forbindelse med Udtrykkene »summum convivium«, »høghæst lagh«, staaende Spørgsmaal se Aarb. f. nord. Oldk. 1872, S. 305 fig. og M. Pappenheim: Die altdänischen Schutzzgilden S. 109 fig.

lig Erik, den anden for Vor Herre og Frelser, den tredje for Jomfru Marie; 1370 er ingen mindre end Formanden for det store, til Jomfru Maria viede Præstegilde i Lunb Skriver i Byens St. Knudsgilde. I alle Gilder kommer efterhaanden Vægten til at ligge paa Medlemmernes Forsyning med visse aandelige og legemlige Goder, i første Henseende Gravfølge,



Fig. 39. St. Olufsgilde i Næstved.



Fig. 40. St. Gertrudsgilde i Stubbekjøbing.

Messer, Bønner o. lign., i anden Henseende Sammenkomster med Spise og Drikke. Vi træffe nu Gilder viede til en Række forskellige Helgener, og navnlig synes St. Gertrud at have været en yndet Helgeninde. 1341 nævnes et Gertrudsgilde i Søborg (?), 1343 et i Odense, 1379 et i Flensborg, 1395 et i Kållundborg, og Seglet Fig. 40 viser, at der c. 1350



Fig. 41. Mariegilde i Ronneby.



Fig. 42. Mariegilde i Kjøge.

ogsaa har været et Gertrudsgilde i Stubbekjøbing. Omskriften paa det lyder: s[IGILLVM] CONVIVII S[AN]C[T]E GHERTRVDIS IN OPIDO STVBBEKOPY[N]GE.

Den Omstændighed, at en Række Gilder er viet til den samme Helgen, har imidlertid ingen Betydning for dem. Gertrudsgilderne have indbyrdes Intet med hinanden at gjøre, saa lidt som Mariagilderne, St. Hansgilderne o. s. v. Der kan ikke i saa Henseende drages



nogen Slutning fra Knudsgilderne i tidligere Tid. Valget af en Helgen for et Gilde er en helt vilkaarlig Sag, afhængig af Stifternes Forgodtbefindende, idet det dog maa erindres, at der tillagdes de forskjellige Helgener bestemte Evner og Interesser, hver i sin Retning. I et Stridsskrift fra Reformationstiden hedder det med latterliggjørende Tendens:

For tanduerck er S. Apollonia <sup>1</sup> sterck  
oc S. Lucia for øgne verck.  
S. Gertrud skal herberre bestille  
øster oc vester, eller huor de ville.  
S. Ludvig kand vel røcte en hest,  
S. Deyens <sup>2</sup> tager fæet vare best,  
S. Anthonius skal røcte vel svin,  
de andre haffue huer gerning sin.

Efter dette Vers var St. Gertrud de Rejsendes Helgen, hun var god at have som Ven, naar der skulde bestilles Herberg. Andensteds fra meldes det ogsaa, at hendes »Minne« blev drukket ved en Rejses Begyndelse. Det synes imidlertid, som om Seglet fra Stubbekjøbing opfatter hende paa anden Maade. Hun staar her med en Palmegren i højre og en Kirkebygning i venstre Haand, og Kirkebygningen er Hovedsagen. Med den afbildes hun ogsaa i de Ystad Skomagersvendes Segl og i det Segl, hvor med Roskilde-Præsten Johannes Thyryason forseglers i 1459<sup>3</sup>. Her synes ikke at være tænkt paa nogen Rejse<sup>4</sup> — med mindre det skulde være Livets Rejse, for hvilken Kirken burde være det stadige Herberg. Abbedissen fra Nivelles i Brabant († 659) afbildes ofte staaende ved Vandet med en Lilje i Haanden, omgivet af Mus, og hun synes i Meget at have taget Arv efter den hedenske Døds gudinde, der tidligere herskede ved Rhinens Delta. Naar Tiden kom, gnavede hendes Mus Livstraadene over, hvorpaa hun herbergerede Sjælene paa deres videre Rejse den første Nat efter Døden<sup>5</sup>.

Det skal endnu oplyses, at efter de bevarede Vedtægter for danske St. Gertrudsgilder synes de i særlig Grad at have interesseret sig for Messelæsning over Afdøde og Understøttelse af Pilgrimme; der tales i dem om

<sup>1</sup>. Her staar »Appellonis« (s. Kirkehist. Saml. II, S. 379), men at det er Apollonia, der er ment, kan ses i H. Otte's Kirchliche Kunst-Archäologie, I, 1883, S. 558.

<sup>2</sup>. Vistnok St. Dionysius (Dines).

<sup>3</sup>. Danm.'s Gilde- og Lavsskraer, II, S. 199; Henry Petersen: Danske gejstl. Sigiller Nr. 280.

<sup>4</sup>. Helgener med Kirker paa Haanden have bygget eller indviet Kirker s. Tidsskr. f. Kunstind. 1898, S. 20.

<sup>5</sup>. H. Otte: Kirchliche Kunst-Archäologie, I, 1883, S. 357 jfr. Bernh. Olsen i Salomonsens Lexikon: Gertrude.



Fig. 43. Mariegilde i Sølvesborg.



Fig. 44. Mariekalent i Odense.



Fig. 45. St. Hansgilde i Snesere.



Fig. 46. St. Hansgilde i Trelleborg.

Huor mand kommer i Randers eller Ribe,  
i Viborg, Aarss, Olborg eller Nibe  
oc spør, huess er den store gaard  
eller det skøne huss, her staar,

da faar mand saadan suar igen:  
det hører til det store kallent,  
til S. Peders gilde eller S. Knutz,  
S. Søffuerens alter eller S. Giertrutz.

Der kan nævnes henved halvhundrede forskellige Helgener, til hvem der her i Landet har været viet Gilder. Men det er kun en mindre Række af dem, hvis Segl kjendes, og disses omtrentlige Alder er det ikke let at fastslaa. Som det vil ses, er Omskriften paa de allerfleste i Majuskler, og den allerstørste Del af dem er da vistnok fra Tiden noget før eller noget efter 1400. Hermed ville vi slaa os til Ro og kun ved de Segl, der paa en eller anden Maade opfordre dertil, nævne et Aarstal.

Først have vi de saa talrige Mariegilder. Guds Moder spillede, navnlig i Katolicismens sidste Tid, en stor Rolle som Forbederinde. Det er da naturligt, at talrige Gilder viedes til hende, og ikke mindre end fem Mariegilders Segl ere bevarede. To af dem have hjemme i Blekingen, i Ronneby (Fig. 41: SIGILLVM CONVICII SANCTE MARIE DE ROTNÆBY) og Sølvborg (Fig. 43: s[IGILLVM] CONVICII SANCTE MARIE DE SILVISBY). Af disse, to Segl er Ronneby-Seglet formentlig det



Fig. 48. St. Hansgilde i Holbæk.

Fig. 47.  
St. Hansgilde i  
Svendborg.

ældste, og det har uimodsigeligt tjent som Forbillede, da Gildet i det nærliggende Sølvborg skulde have et Segl. I dem begge sidder den kronede Himmeldronning paa en Trone med Kristusbarnet i venstre Arm, medens hun med den højre rækker det et rundt Legeme (Verdenskuglen?). Kristusbarnet har en Glorie om Hovedet, og paa hver sin Side af Maries Hoved ses en Stjerne og en Halvmaane.

To andre Mariesegl ere henholdsvis fra Kjøge (Fig. 42: SIGILLVM CONVICII BEATE MARIE VIRGIN[IS] D[E] KØKØ) og Amager (Fig. 37: s[IGILLVM] CO[N]VICII BEATE V[IR]GI[N]IS MARIE I[N] AMAKE). Den paa en bred Trone siddende

1. Danm.'s Gilde- og Lavsskraaer, I, 128, 169, 177.  
2. Kirkehist. Saml., II, 362—3.

Jomfru Marie har paa dem begge Krone paa Hovedet og under Kronen et Lin, der falder ned over hende, medens hun i højre Haand holder en Lilje. Paa Seglet fra Kjøge har hun Kristusbarnet siddende paa sin venstre Arm, medens hun paa Seglet fra Amager kun holder ved det paa Tronen staaende Barn. Paa det sidste Segl har hverken Moder eller Barn Glorier om Hovedet, medens saadanne findes paa Seglet fra Kjøge. Af disse Segl er Kjøgeseglet med den rene Baggrund sikkert det ældste; Amager-Seglets Grund er helt gjennemarbejdet. Mariegildet paa Amager er ikke kendt, men Mariegildet i Kjøge er et Handlungilde ogsaa kaldet Vor Frue Lav eller Tyske Kompagni. Det tidligst bevarede Dokument vedrørende Gildet er fra 1450, men Gildet formodes ældre<sup>1</sup> — ligesom Seglet.

Et femte Marie-Segl ses i Fig. 44. Det er fra Præstekalendet i Odense: *sigillu[m] con[ui]vii calendaru[m] presbiteror[um] ottonien[sium]*. Denne Indskrift i Minuskler er anbragt paa et sirligt slynget Baand, og paa den Plads, Baandet lader fri, ses en Flammeglorie og paa den Jomfru Marie staaende i en Halvmaane(?) med Krone paa Hovedet og Kristusbarnet i sin venstre Arm. Kalentets Oldermænd Officialen Niels Povlsen forseglers 1534 med Seglet<sup>2</sup>, der sikkert tør sættes til for 1500.

I Fig. 45 (*s[IGILLVM] CONVIVII S[AN]C[T]I IOHANNIS IN SNEESR*) ses paa en Baggrund af Palmer Johannes den Døber siddende paa en Tronstol med Symbolet for Kristus, »Guds Lam«, i en Glorie over sin opstrakte venstre Haand. Seglet er gjengivet efter en Tegning (Store kgl. Bibl., Ny Saml. 4<sup>o</sup>, Nr. 841 b); Snesere er en Landsby lidt nordvest for Præstø. — I Seglene Fig. 46 og 47 fra henholdsvis Trelleborg (i Skaane) og Svendborg ses Johannes den Døbers Hoved. Det staar alene, set *en face*, i Svendborg-Seglet, hvorimod Trelleborg-Seglet viser en Konsol, hvorpaa en Kalk, og i den ligger Hovedet, der er fremstillet i Profil; paa hver Side af Kalken er to Piller<sup>3</sup>, der foroven forenes ved en Himmel, der skjærmer over Kalken, fire Stjerner ere anbragte udenfor og imellem Pillerne under Kalkens Skaal. Omskriften i Trelleborg-Seglet er *s[IGILLVM] CONVIVII BEATI IOHANNIS IN THRELEBWRGH* og i Svendborg-Seglet *s[igillum] convivii sancti iohannis b[aptiste]*. Der staar altsaa ikke i det sidste, at det er fra Svendborg, men det vides deraf, at Svendborgs Remsnidere 1608 forsegle med det. Svendborgs Guldsmede, Sværdfegere og Remsnidere dannede et St. Hansgilde, hvis Statuter foreligge fra c. 1450. Det stiftedes, som det hedder, »i guts heder ock i herræ sancti

Johannis baptiste heder«, men, skjönt det saaledes er et Johannes den Døbers Gilde, fandt dets to aarlige Stævner Sted den 24. Juni og 27. December, d. v. s. paa Johannes den Døbers Dag (St. Hansdag) og Apostlen Johannes' Dag<sup>4</sup>. Døberen og Apostlen smelte her paa en vis Maade sammen, ligesom vi have set det for de to St. Knud'ers Vedkommende (ovfr. S. 5—6).

Fig. 48 tilhører et efter Seglets Omskrift og hele anselige Udseende vistnok ganske betydeligt Gilde

<sup>1</sup> Franziska Carlsen: Gammelkjøgegaard, I, S. 46.

<sup>2</sup> Henry Petersen: Danske gejstl. Segl, Nr. 591.

<sup>3</sup> N. H. Sjöborg (Samlingar för Nordens Fornälskare, II, Stkhlm. 1824, S. 188) taler vist med Urette om »pelare och brinnande ljus«.

<sup>4</sup> Danm.'s Gilde- og Lavsskraer, II, S. 135; Danske Haandværkerlavss Segl, S. 35.



Fig. 49. St. Hansgilde i ?



Fig. 50. St. Petersgilde i Færelde.



Fig. 51. St. Petersgilde i Odense.



Fig. 52. St. Jakobsgilde i Visby.



Fig. 53. Jakobsbroderen Johannes' Segl.

i Holbæk, der er viet til Apostelen Johannes. Omskriften lyder: s[IGILLVM] COMMVNITATIS SANCTI IOHANNIS EWANGELISTE IN HOLBE[C]H<sup>1</sup>, og hvad Seglets øvrige Indhold angaar, da ses forneden i det en Munk prædikende fra en lille Pult for to paa hver Side af ham siddende Munke og ovenfor denne Scene i en sirlig Dobbelttramme St. Johannes til den ene Side og Jomfru Marie med Kristusbarnet til den anden. Hele Seglets Bund er bedækket med Smaakors. Da der forøvrigt Intet kjendes til det her nævnte Samfund, hvis Navn paa Latin gjengives med det sjældnere forekommende Udtryk *communitas*, er det næppe muligt nærmere at forklare Betydningen af Seglets Fremstilling.

Et femte, ubestemt Johannes-Segl er Fig. 49. Omskriften paa det lyder uden nogen Stedsbestemmelse: s[IGILLVM] CONVIVII SA[NCTI] IOHANNIS. Og nogen nærmere Oplysning om hvilken Johannes her menes, eller om hvor Gildet havde hjemme, faas ikke af det i Seglet anbragte Dobbeltkors, hvis øverste Arm er spaltet. Bogstaverne under Korsets underste Arme PAV maa ogsaa staa hen uden Forklaring. Signetet, der nu findes i Nationalmuseets anden Afdeling, er kommet til det som Gave fra det kgl. danske Selskab.

Vende vi os nu til Apostlene Peter og Jakob, se vi i Fig. 50 St. Peter med Evangeliebogen i sin venstre og Himmeriges Nøgle i sin højre Haand. Omskriften lyder: s[IGILLVM] CONVIVII BEATI PETRI IN FÆRELDE; denne Bys Navn har voldt en Del Vanskelighed. N. H. Sjöborg finder Navnet besynderligt, men siger (Samlingar för Nordens Fornälskare, II, 1824, S. 188), at man ikke faar Noget ud af det, om man ej antager hans Gisning, at det betyder Falsterbo, og C. G. Brunius kalder denne Gisning »ganska lycklig« (Skånes Konsthistoria, 1850, S. 654). Men dermed er Sagen ikke afgjort, Færelde og Falsterbo kan umuligt være det Samme. Nej Færelde eller, som Navnet ogsaa skrives, Færlid og Fjerrild, er en lille By i Øster Gyng Herred, henved en Mil nordvest for Kristianstad ved Helgeaa; nu hedder den Färlöf<sup>2</sup>. — Der er ingen saadanne Vanskeligheder ved Fig. 51, der omkring St. Peters Nøgle har Omskriften: s[IGILLVM] CONVIVII BEATI PETRI OTTHON[IENSIS]. Det St. Petersgilde, der førte dette Segl, gik forøvrigt

<sup>1</sup> Se om dette Segls Signet Danm.'s Gilde- og Lavsskraer, I, S. 56, 57.

<sup>2</sup> C. G. Styffe: Skandinavien under Unionstiden, 2. Opl. 1880, S. 71, 72; A. Thiset: Fru Eline Gøyes Jordebog, S. 486.

over til at blive et Skomagergilde. Odense Skomagerlav forseglers 1584 med dette Segl.

Apostelen St. Jakob (den ældre) er afbildet paa Seglene Fig. 52 og 53. Han led Martyrdøden i Jerusalem, men Legendens har ikke destomindre ført ham til Spanien og ladet ham finde sin Grav i den efter ham opkaldte By dér St. Jago de Compostella, hvorefter han blev den særlige Helgen for alle de Mange, der valfartede til hans hellige Grav. I Fig. 52, der er fra Visby (s[IGILLVM] CONVIVAR[UM] s[AN]C[T]I IACOBI DE VISBY), ses den kronragede Apostel i Pilgrimsdragt med Vandrestaven i højre Haand; Rejsetasken med den som Bæger tjenende Muslingskal hænger i en Rem over Skulderen, og i den venstre Haand har han en Bog(?). Noget anderledes kostumeret er han i Fig. 53. Her vandrer han afsted med en flad, nedhængende Hue paa Hovedet og med et Sværd i venstre Haand. Hvad han har i den højre nedhængende Haand er det ikke muligt at se. Muslingskallen, der ofte bruges som Apostelens Symbol<sup>1</sup>, er afbildet for sig ved Siden af Sværdet.

Omskriften lyder: s[IGILLVM] FRATRIS IOHANNIS ORDI[N]IS s[AN]C[T]I IACOBI. Seglet er altsaa ikke et Gildesegl, men en enkelt Mands Segl, der har været Broder i et Jakobs-gilde, saaledes mener i alt Fald N. H. Sjöborg (Saml. för Nordens Fornälsk., II, S. 188). Og det er muligvis rigtigt, skjönt Ordene »frater ordinis sancti Jacobi« snarere lade En tænke paa en Jakobs-Munkeorden. Men kjendes en saadan? Det hjælper næppe, at Dominikanerne i Frankrig ofte kaldtes Jakobsbrødre (Jakobinere).

Endnu skal her efter C. G. Brunius (Skånes Konsthistoria, S. 654) meddeles, at der findes endnu et Jakobssegel, fra Trelleborg i Skaane, med Omskriften: »sancte iacobs gildes signete i threleborgh«.



Fig. 55. St. Laurentiusgilde i Visby.



Fig. 54.  
Noas og Frelserensgilde  
i Nordstrand.

Jakobsseglet Fig. 52 er fra Visby, og fra denne store Handelsby, der med Gulland længe stod under den danske Krone, kjendes flere Gildesegl. Saaledes er baade Fig. 38 og 55 fra den, i det første ses St. Nikolaj, i det andet St. Lavrentius.

St. Nikolaj, til hvem der, som vi ovenfor have set, 1335 var viet endog to Gilder i Aabenraa, var Biskop i Myra i Lycien. Og Legenderne om, hvor herligt han beskyttede denne Bys Indbyggere, ere talrige. En Gang frelste han tre uskyldigt dømte fra Døden for Bøddelens Sværd, og under en Hungersnød gjengav han tre Börn Livet, som deres egen Fader havde dræbt. Disse hans gode Gjerninger findes fremstillede paa danske Segl<sup>2</sup>, men i Fig. 38 ses han kun som Biskopen. Han sidder paa en med to Dyrehoveder smykket Trone med Krumstaven i venstre Haand, og hans med en Bispehue dækkede Hoved er omgivet med en Glorie. Det maa imidlertid

<sup>1</sup> Danske Haandværkerlavs Segl, S. 4.

<sup>2</sup> Henry Petersen: Danske gejstl. Sigiller Nr. 120, 847.

ikke overses, at der over Glorien er afbildet en Sol og syv Stjerner, hvad der sikkert hentyder til, at St. Nicolaj særlig paakaldtes af de Søfarende. Han var Skippernes og Kjøbmændenes Helgen, og derfor er det saa naturligt at træffe et St. Nikolajgilde i den gamle Hansestad Visby. Men derfor kan ikke ethvert St. Nikolajgilde betragtes som et Skippergilde<sup>1</sup>. Seglets Omskrift lyder: s[IGILLVM] CONFRATERNITATIS s[AN]C[T]I NICHOLAY IN GOTLANDIA.

Den romerske Diakon Laurentius, der blev brændt paa en Rist, kjendes fra en Række danske Kalkmalerier. I Fig. 55 er han fremstillet som kronraget Munk med Glorie om Hovedet og Risten i højre Haand. Det er ikke tydeligt, hvad det er for en Gjenstand, han har i venstre Haand. Omskriften nævner ikke Visby: s[IGILLVM] FRATRUM DE CONVIVIO s[AN]C[T]I LAVRENCII, men

denne By nævnes udtrykkelig i et lignende, mindre Segl, der ligesom det større er afbildet i Jöran Wallins Gothländska Samlingar (I, Stkholm., 1747, S. 127—8).

Et ejendommeligt Segl ses i Fig. 54. Det er gengivet efter en Afbildning i Westphalens Monumenta Cimbræ (III, 1743, Tab. III Nr. 24), og den uheldigt fremstillede Omskrift maa sikkert læses: SIGILLVM FRATERNITATIS NOE ET SALVATORIS IN STRANDING. Seglet er herefter fra et til Noa og Vor Frelser viet Gilde fra Nordstrand, og det skal bemærkes, at Gammelkirken i Pelworm, der den Gang var en Del af Nordstrand, var viet til St. Salvator eller St. Hjælper. Seglet er

<sup>1</sup>. Danm.'s Gilde- og Lavsskraer, I, S. 193.

ikke, som Westphalen vil, fra 1180, snarere fra 1480<sup>1</sup>.

Tallet paa Middelalderens Helgener var Legio. At dyrke dem alle var den Enkelte umuligt, men herover kunde en og anden af de Hellige godt tænkes at blive fortrydelig. Det var derfor en Hjælp, at der indførtes en Alle Helgens Dag, saa blev ingen glemmt. Og i Overensstemmelse hermed fik man ogsaa Gilder viede til »Alle Helgene«. Fig. 56 viser et Segl for Alle Helgens-Gildet i Visby: s[IGILLVM] MAIORIS GILDE OMNIVM SANCTORVM IN

WISBY. Gudfader med Glorie om sit rigt lokkede Hoved sidder paa en Trone, medens forskellige Helgener, tre paa hver Side, knæle for ham; foroven svinge to flyvende Engle med Røgelsekar.

Og man viede Gilder ikke alene til »Alle Helgene« men ogsaa til baa- de Treenigheden og Kristi hellige Legeme. Fig. 57 viser et smukt Segl fra et Tre-



Fig. 56. Alle Helgensgilde i Visby.

foldigheds-Gilde i Odense: s[igillum] frat[er]nitatis s[an]c[t]e t[ri]nitatis o[mn]i[bu]m. Gudfader holder i sine Hænder et Antonius-Kors med den Korsfæstede paa, medens en Due (den hellige Aand) sidder paa hans venstre Skulder; sex Stjerner, tre paa hver Side af Gudfader, ere sikkert kun anbragte her for at fylde de tomme Rum. Kjøbmandsgildet i Odense forseglers med dette Segl 1476 og 1496<sup>2</sup>. — Hvad endelig Fig. 59 angaar, da er det Næstved Hellig Legemsgildes Segl. Omskriften paa det lyder: s[igillum] co[m]muni[s] corp[or]is cristi in nesweth. Og indenfor den ses

1. Danm.'s Gilde- og Lavsskraer, I, S. 498.

2. Suhms Saml. til den danske Hist., I, 1, S. 22 og S. 29.



Fig. 57.  
Trefoldighedsgilde i Odense.

Kristus hængende paa Korset; fra den højre Side af hans Bryst strømmer Blodet over i en Kalk, og paa den anden Side af Korset ere fem Hostier sirligt ordnede, den øverste af dem er mærket med et Kors.

De to sidste Segl vise, at man ikke veg tilbage for at fremstille Kristendommens Mysterier, og disse blev, da Kato-licismen med sine Helgene maatte vige for Reformationen. Ved den gik, som det hedder i Ordsproget, Forgyl-ningen

af Sankte Gertrud. St. Gertrudsgildet i Hellested (Stevns) maatte paa den Tid skifte Navn og blev gjort om til et Trefoldigheds-Gilde<sup>1</sup>. Forøvrigt skete ogsaa nu den større Forandring, at Gilderne erstattedes af stærkt begrænsede Lav og Foreninger. Det er en videre Udvikling af, hvad der alt var begyndt i Katolicismens Dage. Vi have jo ovenfor set, at Mariegildet i Kjøge var eller blev et Handelsingilde ligesom Trefoldighedsgildet i Odense, og at St. Hansgildet i Svendborg var eller blev et Remsniderlav ligesom St. Petersgildet i Odense et Skomagerlav.

Tiden havde ikke mere Brug for store almindelige Gilder. Men er det saaledes, at de delvis erstattedes af Haandværkerlav, kunne vi her tilsidst fremdrage et Segl, Fig. 58, i hvis Skjold ses to saa gode Haandværksredskaber som en Hammer og en Tang. Seglet hører aabenbart Haandværket til, men Omskriften staar som en uløst Gaade: SIGILLVM RVNGFABES. Hvorledes skal den forklares? — Signetet findes i Nationalmuseets anden Afdeling.

<sup>1</sup>. Danm.'s Gilde- og Lavsskraer, I, S. 169.



Fig. 58.  
Rungfabes I



Fig. 59. Helliglegemsgilde i Næstved.





# REGISTRE



## HELGENER.

(Tallene henviser til Siderne).

Allehelgene, 24.  
Antonius, 19.  
Apollonia, 19.  
Deyen (Dines), 19.  
Erik, 6, 17.  
Frelseren, 23, 24.  
Gertrud, 18, 19, 25.  
Hans, 19, 20, 21, 22.

Helliglegem, 24, 25.  
Jakob, 22, 23.  
Johannes Apostel, 21, 22.  
Johannes Døber, 21.  
Knud Hertug, 2, 3, 4, 5 fig.  
Knud Konge, 2, 3, 4, 5 fig.  
Lavrentius, 23, 24.  
Lucia, 19.

Ludvig, 19.  
Maria, 17, 18, 19, 20, 21.  
Nikolaj, 17, 23, 24.  
Noa, 23, 24.  
Oluf, 6, 17, 18.  
Peter, 22.  
Treenighed, 24, 25.

---

## GILDERNE ORDNEDE BYVIS.

(Kursivtallene angive den Side, paa hvilken vedkommende Segl er afbildet).

AABENRAA.  
Knudsgilde, 2, 17.  
Nikolajgilde, 17, 23.  
Nikolajhvirving, 17.

AALBORG.  
Knudsgilde, 2, 7, 8, 9.

ALANDIA.  
Knudsgilde, 2, 7, 8, 9.

AMAGER.  
Mariiegilde, 17, 20.

FALSTERBO.  
Knudsgilde, 2, 7, 9, 10, 16.

FLENSBORG.  
Gertrudsgilde, 18.  
Knudsgilde, 1, 2.

FÆRELDE.  
Petersgilde, 21, 22.

HADERSLEV.  
Knudsgilde 1, 2.

HELLESTED.  
Gertrudsgilde, 25.

HELSINGØR.  
Knudsgilde, 2.

HOLBÆK.  
Hansgilde, 20, 22.  
Knudsgilde, 2.

KALLEHAVE.  
Erikskilde, 6, 16, 17.

KALLUNDBORG.  
Gertrudsgilde, 18.  
Knudsgilde, 2.

KJØBENHAVN.  
Erikskilde, 17.  
Knudsgilde, 2.

KJØGE.  
Mariiegilde, 18, 20, 25.

KOLDING.  
Knudsgilde, 2, 7, 8.

LAHOLM.  
Knudsgilde, 2, 8, 11.

LANDSKRONE.  
Knudsgilde, 2, 8, 11, 16.

LUND.  
Knudsgilde, 2, 7, 9, 10, 12.  
Mariiegilde, 18.

LÆSØ.  
Knudsgilde, 2, 7, 9, 10.

MALMØ.  
Knudsgilde, 2, 4, 11, 12.  
Olufsgilde, 17.

NORDSTRAND.  
Noas- og Frelserensgilde, 23, 24.

NYBORG.  
Knudsgilde, 2, 12, 14.

NÆSTVED.  
Erikskilde, 17.  
Helliglegemsgilde, 24, 25.  
Olufsgilde, 17, 18.

ODENSE.  
Gertrudsgilde, 18.  
Knudsgilde, 2, 3, 5, 6, 9, 11, 16.  
Mariiegilde, 19, 21.  
Petersgilde, 22, 25.  
Trefoldighedsgilde, 24, 25.

RANDERS.  
Knudsgilde, 2, 11, 13.

REVAL.  
Knudsgilde, 13, 14, 15.

RIBE.  
Knudsgilde, 2, 11, 13.

RINGSTED?  
Knudsgilde, 2, 3, 6, 7, 9, 16.

RONNEBY.  
Mariégilde, 18, 20.

ROSKILDE.  
Knudsgilde, 2.

RØDDINGE.  
Erikskilde 6.

SERRESHOLM.  
Knudsgilde, 2, 12.

SIGTUNA.  
Knudsgilde, 14, 15.

SLESVIG.  
Knudsgilde, 2, 3, 4, 5, 9.

SNESERE.  
Hansgilde, 19, 21.

STEGE.  
Knudsgilde, 2, 11, 13.

STOREHEDDINGE.  
Knudsgilde, 2.  
Olufsgilde, 17.

STUBBEKJØBING.  
Gertrudsgilde, 18, 19.  
Knudsgilde, 2.

SVENDBORG.  
Hansgilde, 20, 21, 25.  
Knudsgilde, 2.

SØBORG.  
Gertrudsgilde, 18.  
Knudsgilde, 2, 12.

SØLVESBORG.  
Mariégilde, 19, 20.

TOMMERUP.  
Knudsgilde, 2, 7, 8, 9.

TRELLEBORG.  
Hansgilde, 20, 21.  
Jakobsgilde, 23.

UPSALA.  
Knudsgilde, 14, 15, 16.

VIBORG.  
Knudsgilde, 2.

VISBY.  
Allehelgensgilde, 24.  
Jakobsgilde, 22, 23.  
Knudsgilde, 2, 13, 14, 15.  
Lavrentiusgilde, 23, 24.  
Nikolajgilde, 17, 24.

VORDINGBORG.  
Knudsgilde, 2, 7, 9, 10.

VESTERAAS.  
Knudsgilde, 14, 15.

YSTAD.  
Knudsgilde, 2, 7, 9, 12.

---

## FORSKJELLIGT.

Armstilling, 10.  
Fyldt Bund, 10, 21, 24.  
Haar, 9.  
Halvmaane, 10, 21.  
Hertugeligt Mærke, 2, 16.  
Kirkeklokker, 12.

Kongetype, 3, 6, 15.  
Krone, 9.  
Lensbanner, 2.  
Lilje, 3, 12.  
Majuskler, 8, 9, 20.  
Minuskler, 8, 9, 20.

Portrætlighed, 15.  
Rosenkrans, 16.  
Sol, 9—10, 24.  
Stjerne, 10, 21, 24.  
Størrelse for Segl, 10.  
Tronstol, 9.

---